

qys van deen
12/82

REDAKTIONEEL

Het kenmerkende van de in dit 9e nummer van *Krisis* opgenomen artikelen is dat ze moeilijk gezamenlijk te typeren zijn met een enkele frase of slagzin. Ze vormen, met andere woorden, een veelkleurig beeld waarin een rode draad niet gemakkelijk te vinden is. Het ligt voor de hand dat het ontbreken van een gemeenschappelijke noemer eerder leidt tot een geheel vol tegenstellingen en tegenstrijdigheden.

Om een voorbeeld te geven: het stuk van Pieter Pekelharing is in feite één lange aanklacht tegen een funderende epistemologie, die (bijv.) met behulp van een ontologie probeert wetenschappelijke kennis te rechtvaardigen op grond van het feit dat ze zou verwijzen naar een onafhankelijke realiteit. Daar-
tegenover kritiseert Veit-Michael Bader de door Apel voorgestane ontologie en komt hij met een alternatief voorstel voor een ontologie van de sociale wetenschappen in termen van objectieve maatschappelijke structuren. In feite illustreert dit voorbeeld de spanning die er vaak is tussen de inhoud van theoretiese stellingen en politieke belangen. Theoreties kan je wel beargumenteren dat iedere ontologische fundering onmogelijk is, politiek gezien kan het toch belangrijk zijn *ook* op ontologies vlak partij te kiezen. Het voorstellen en thematiseren van een maatschappij-opvatting in termen van objectieve maatschappelijke structuren, in plaats van alleen intentioneel handelende individuen, kan een dergelijke partijkeuze argumentatief ondersteunen. Natuurlijk is dit een *voorstel*, maar het blijft een *ontologies* voorstel, over hoe de sociale werkelijkheid er (echt) uit ziet.

Een tweede voorbeeld vormen de artikelen van Rudi Laermans en Monique Wittig. De eerste kritiseert met name Deleuze en Guattari op grond van het feit dat zij eigenlijk niet los komen van hetzelfde dualisme dat ze in woorden bestrijden. En hij verbindt daaraan de konklusie dat het (anti-dialektiese) differentiële denken nauwelijks vruchtbaar kan zijn. Hiermee lijkt hij lijnrecht tegenover de positie van Wittig te staan. Zij wijst in haar artikel het heteroseksuele (man-vrouw)dualisme als het fundament van elke samenleving af en pleit voor een meer gedifferentieerde maatschappij waarin lesbiennes en homo's niet meer tot de 'anderen' gemaakt worden. Daarmee zit ze impliciet zeker op de lijn van het differentiële denken. Maar ook hier is de tegenstelling niet zonder meer een tegenstrijdigheid. Theoretiese kritiek à la Laermans en de meer politiek-strategiese argumenten van Wittig hebben ieder hun eigen belang. Het bijeenbrengen en konfronteren van deze twee polen blijft inzet van een kritiese filosofiebeoefening.

Krisis 9, 1982, pp 1-4

In het artikel 'Desiologie - of het mislukte afscheid' van *Rudi Laermans* gaat het om de volgens de schrijver mislukte poging van Deleuze/Guattari (en ook van Lyotard) om het westerse dualistische denken te overwinnen.

In Krisis 6 (1981) zette Jeroen Onstenk de grote lijnen in het denken van Deleuze/Guattari al uiteen; hij pleitte ervoor de verdiensten ervan te beoordelen los van de metafysische premisses die er veelvuldig in opduiken. In het voetspoor van Baudrillard plaatst hij echter een kritische kanttekening bij het centrale punt van deze 'verlangenstheorie' (door Laermans omgedoopt tot 'desiologie'): gaat het bij de fascinatie van het verlangen, bij deze 'dwang tot vervloeien, tot stromen' niet al om een nieuwe metafysika?

Rudi Laermans beantwoordt deze vraag stellig en positief. De desiologie, die juist het westerse denken veroordeelt als dualistisch, reterritorialiserend, die desiologie wordt z.i. bij uitstek gekarakteriseerd door dualistische schema's. Oude dualismen die in de marxistische theorie van de dialektische bemiddelingen hun starheid verloren, worden in ere hersteld; er vindt alleen een omkering op de goed - slecht schaal plaats: de natuur wint het bijv. weer van de cultuur. De vruchtbaarheid van het differentie-denken wordt door Laermans - in aansluiting bij de visie van Cacciari (zie Krisis 8) - minimaal geacht; hij wijst in tegendeel op gevaren die de desiologie theoretisch gezien met zich meebrengt, zoals de vlucht in estetisering en de kapitulatie voor de status quo.

Dit artikel levert een heldere bijdrage aan de discussie over het hoe en wat van de 'krisis van het dialektische denken'. Het gaat hier immers tegelijk om een discussie die zeer politiek geladen is, omdat in de strategiedebatten van verschillende actuele bevrijdingsbewegingen de pro's en kontra's van dialektische en differentiële theorieën een grote rol spelen.

Het tweede artikel is dat van *Monique Wittig*, getiteld "Het 'straighte' denken". Een inleiding hierop (van de hand van Nel van den Haak en Hanneke Stasse) gaat, voor de duidelijkheid, direkt aan de tekst van Wittig vooraf.

Het artikel 'Cyklopische filosofie' van *Pieter Pekelharing* komt oorspronkelijk voort uit een in de medewerkersvergadering van Krisis gevoerde discussie, waarbij de vraag centraal stond of het mogelijk was voor een progressief tijdschrift voor filosofie zoiets als een algemeen beleid te formuleren. Het min of meer wegvallen van de studentenbeweging, het probleem van een linkse politiek, de crisis van het marxisme als wetenschappelijke theorie en als 'leidraad' in de politiek, deze kwesties speelden zeker mee in de discussie. Het ging daarbij om de plaats en de (eventuele) rol van de filosofie ten aanzien van de problematieken die aan deze ontwikkelingen ten grondslag lagen. Een serieus onderzoek van de verschillende mogelijke wijzen van functioneren van het filosofische

vertoog leek eens te meer op zijn plaats. Het artikel 'Cyklopiëse filosofie' maakt een begin met een dergelijk onderzoek, en wel op een uitsproken stellige en uitdagende manier. Het oorspronkelijke, expliciet politieke debat verdwijnt naar de achtergrond, om plaats te maken voor een frontale aanval van de auteur op wat hij omschrijft als 'normale filosofie'. Zijn kritiek richt zich in hoofdzaak tegen het sinds Descartes opgekomen epistemologische project om wetenschappelijke kennis te funderen, hetzij in een objectieve Wereld, hetzij in een universele Rationaliteit. Hij pleit ervoor deze aparte filosofische werkelijkheden, die te ontwaren zouden zijn met het speciale oog der filosofen, uit het vocabulair van de filosofie te verwijderen. Dat maakt het mogelijk de filosofische praktijk opnieuw te definiëren als 'dat wat filosofen doen' en (filosofische) waarheid als 'dat wat je gedaan kan krijgen'. Filosofie wordt weer gewoon een praktijk met een bepaalde stijl, een wijze van schrijven en argumenteren met haar eigen bijzondere belang. Een genre.

Pieter Pekelharing brengt daarbij in dit artikel de reeds in eerdere nummers van *Krisis* geïntroduceerde moderne Franse filosofen, vooral Foucault en het denken van Derrida, onder in een bredere beweging van abnormale filosofen, waarin we oude bekenden als Nietzsche, Wittgenstein en Heidegger, maar ook minder vertrouwde namen als die van bijv. Rorty tegenkomen.

In een kritische bespreking gaat *Veit-Michael Bader* uitvoerig in op een recent boek van Karl-Otto Apel over de problematiek van verklaren en begrijpen in de sociale wetenschappen. Hierin pleit Apel - in het voetspoor van Habermas - voor een driedeling van de wetenschappen in kausaal-verklarende, hermeneutische, en ideologiekritische. Bader kritiseert hem vanuit (globaal genomen) een bhaskariaanse interpretatie van het histories materialisme als sociale wetenschap. Zo levert hij onder andere kritiek op: de ontologie van Apel, de beperking tot intentioneel handelen, het gebrek aan aandacht voor objectieve maatschappelijke structuren, het ontbreken van een nadere invulling van 'ideologie-kritische wetenschap', de (onterechte want reduktionistische) identifikatie van histories materialisme met ideologiekritiek, en het idee dat reflexie voldoende zou zijn voor emancipatie.

Hoe is de stand van zaken op het terrein van 'Wetenschap en Samenleving'? *Jozef Keulartz*, *Chunglin Kwa*, en *Peter van Lieshout* maakten een tussenbalans op van de onderzoeksactiviteiten op dit terrein, dat dan wel minder in het centrum van de (filosofische) aandacht mag staan, maar daarmee nog niet als een belangrijke faktor in de maatschappelijke machtsverhoudingen van het toneel verdwenen is. De auteurs bespreken en situeren een drietal Nederlandse publikaties over W&S, waarin met name geprobeerd wordt het oorspronkelijke uitgangspunt van W&S - vorming met als doel maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef en emancipatie - wetenschappelijk en filoso-

fies nader te thematiseren.

Het blijkt dat dit werk toch weinig bruikbare inzichten oplevert voor konkrete W&S-studies en -activiteiten. De schrijvers kontrasteren vervolgens deze aanpak met die van de recent opgekomen wetenschapsdynamika, die meer lijkt aan te sluiten bij het 'normale' academische onderzoek. Zij formuleren als konklusie dat W&S voor een dilemma staat: is wetenschappelijk onderzoek mogelijk, dat enerzijds streeft naar gedetailleerde kennis van het wetenschappelijk proces en produkt, en anderzijds de band met de oorspronkelijke emancipatoire doelstelling van W&S blijft vasthouden en probeert deze te konkretiseren?

Tenslotte zijn er de rubrieken 'doktoraalskripties' en 'recensies', waarin onlangs verschenen filosofies werk vermeld en besproken wordt.